



HRVATSKA  
GOSPODARSKA  
KOMORA

Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i  
ekonomske analize  
Odjel za makroekonomske analize

# EUROCHAMBRES ECONOMIC SURVEY 2018

## Očekivanja poslovnog sektora za 2018. godinu

- Uvodno
- Rezultati za Hrvatsku
- Usporedba s ukupnim rezultatima EES-a
- Usporedba s rezultatima drugih zemalja
- Zaključno



Prosinac 2017.

## Uvodno

Eurochambres kao zajednica gospodarskih komora 43 zemlje već dugi niz godina provodi istraživanje Eurochambres Economic Survey kojem je cilj utvrditi poslovno raspoloženje poduzetnika za narednu godinu u zemljama uključenim u istraživanje, a time i ukupno poslovno raspoloženje u regiji. Hrvatska, odnosno Hrvatska gospodarska komora, uključena je u ovo istraživanje od 2002. godine, otkad se provodi anketiranje, obrađuju rezultati te izrađuju analize koje postaju dio Eurochambres Economic Surveya.

Anketa koja je sastavni dio EES-a vrlo je jednostavna. Poduzetnici za pet područja svog poslovanja, točnije za prihode na domaćem tržištu, prihode na inozemnom tržištu, zaposlenost, investicije te opće uvjete poslovanja, trebaju dati odgovor očekuju li u idućoj godini bolje, isto ili lošije stanje nego u tekućoj godini te ocijeniti tri najveća izazova za njihovo poslovanje u narednoj godini.

### ANKETNI UPITNIK HGK U 2017. GODINI

	<b>HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA</b> Rooseveltova trg 2, 10000 Zagreb tel. ++ 385 1 48 28 373 fax. ++ 385 1 45 61 535	 <b>EUROCHAMBRES</b>	
<b>EUROCHAMBRES ECONOMIC SURVEY 2018</b>			
<b>HGK jamči povjerljivost podataka</b>	Naziv Vaše tvrtke		
	Šifra i naziv osnovne djelatnosti prema Nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD-u) Vaše tvrtke		
	Molimo prekržite odgovarajuće polje		
<b>Vaša očekivanja u 2018. u usporedbi s 2017.</b>			
<b>1. Koji će biti najveći izazovi u poslovanju za Vašu tvrtku 2018. godine?</b> (maksimalno tri odgovora)	<input type="checkbox"/> Domaća potražnja		
	<input type="checkbox"/> Inozemna potražnja		
	<input type="checkbox"/> Troškovi radne snage		
	<input type="checkbox"/> Obrazovanje/vještine radne snage		
	<input type="checkbox"/> Tečaj		
	<input type="checkbox"/> Cijene energije i sirovina		
<b>2. Koliki prihod od prodaje na domaćem tržištu očekujete u 2018. u odnosu na 2017.?</b>	<input type="checkbox"/> veći	<input type="checkbox"/> isti	<input type="checkbox"/> manji
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>3. Koliki prihod od prodaje na inozemnom tržištu očekujete u 2018. u odnosu na 2017.?</b>	<input type="checkbox"/> veći	<input type="checkbox"/> isti	<input type="checkbox"/> manji
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>4. Koliki će biti broj zaposlenih u Vašoj tvrtki 2018. u odnosu na 2017.?</b>	<input type="checkbox"/> veći	<input type="checkbox"/> isti	<input type="checkbox"/> manji
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>5. Kolike će biti investicije u Vašoj tvrtki 2018. u odnosu na 2017.?</b>	<input type="checkbox"/> veće	<input type="checkbox"/> iste	<input type="checkbox"/> manje
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
<b>6. Kako ocjenjujete opće uvjete poslovanja za Vašu tvrtku u 2018. u odnosu na 2017.?</b>	<input type="checkbox"/> povoljniji	<input type="checkbox"/> isti	<input type="checkbox"/> nepovoljniji
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

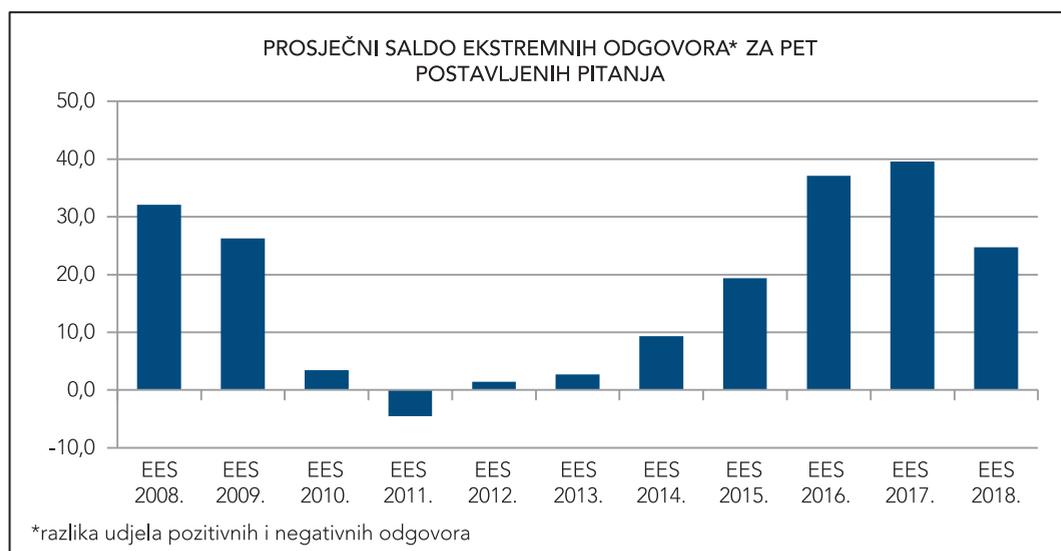
## Rezultati za Hrvatsku

Rezultati istraživanja provedenih za Hrvatsku relativno su dobro pratili stvarna kretanja u gospodarstvu i samo je istraživanje u 2008. godini pokazalo znatno odstupanje relativno visokog optimizma poduzetnika i stvarno ostvarenog snažnog pada BDP-a u 2009. godini. Takva se očekivanja dijelom mogu opravdati uvjeravanjem nosilaca ekonomske politike kako Hrvatska neće osjetiti značajnije posljedice globalne krize u situaciji u kojoj ni na međunarodnoj razini nije postojala jasna predodžba o njezinim stvarnim razmjerima. Najmanji je optimizam poduzetnika obilježen u očekivanjima za 2011. godinu, središnju godinu krznog razdoblja, a otad se bilježi stalan trend poboljšanja poduzetničkog raspoloženja, što je izrazito bitno za ukupnu gospodarsku aktivnost.

### Metodologija

Uzorak je izabran metodom kvotnog i slučajnog izbora u skladu s raspodjelom malih, srednje velikih i velikih poduzetnika u četrnaest industrijskih i pet uslužnih grana te doprinosom industrije i usluga u ukupnom hrvatskom gospodarstvu. Pri odabiru uzorka isključene su tvrtke s manje od deset zaposlenih te one iz javnog i zdravstvenog sektora. Dobiveni rezultati po djelatnostima i veličini ponderiraju se prema metodologiji Eurochambresa njihovim udjelom u broju zaposlenih na nacionalnoj razini te se rezultat pojedinih pitanja objavljuje kroz saldo ekstremnih odgovora koji predstavlja razliku između pozitivnih i negativnih očekivanja.

Anketa za 2018. godinu provedena je tijekom rujna ove godine, a dobivene rezultate, nažalost, obilježava nešto manja doza poduzetničkog optimizma nego u prethodne dvije godine. Takva se očekivanja dijelom mogu pripisati relativno dobrim ostvarenjima u ovoj i prošloj godini, barem kada su prihodi na domaćem i inozemnom tržištu u pitanju, što smanjuje optimizam u pogledu njihova daljnjeg rasta, a u znatnoj se mjeri mogu povezati i s neizvjesnosti oko Agrokora i negativnih posljedica njegovih gubitaka na cijelo gospodarstvo.

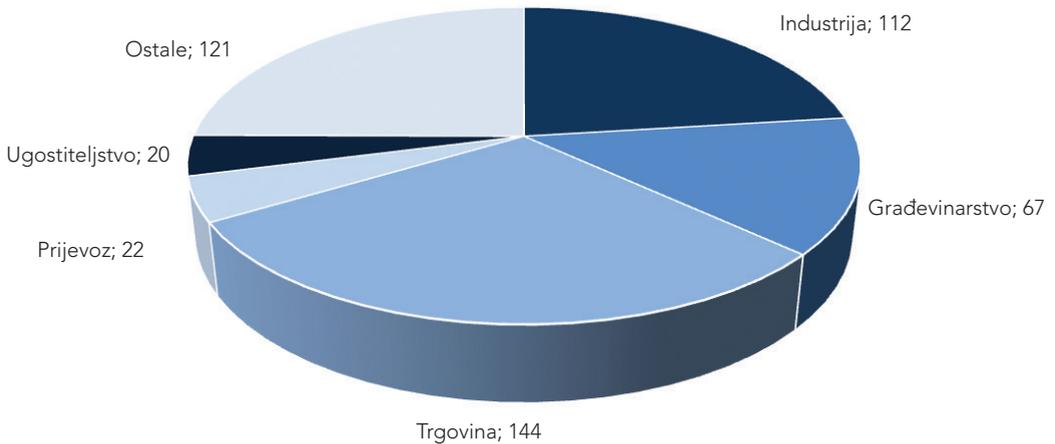


Izvor: Anketa HGK za EES

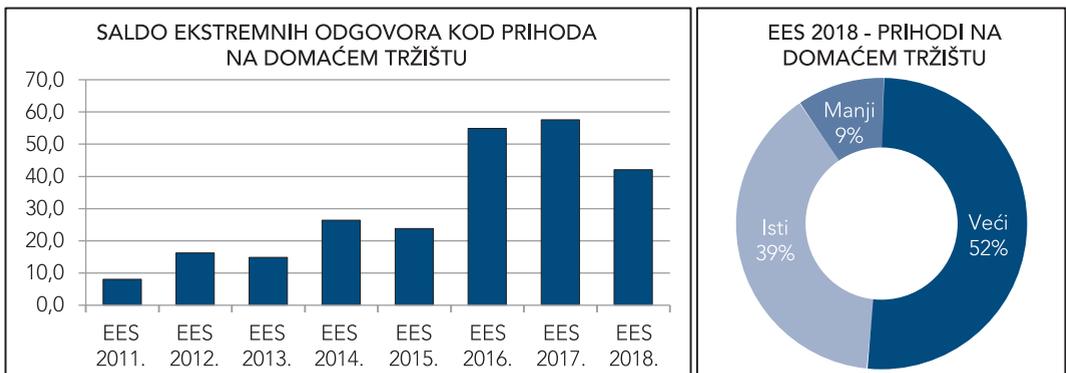
## Uzorak istraživanja u Hrvatskoj

Anketa za EES 2018 provedena je na uzorku od 1760 hrvatskih tvrtki. Anketi se odazvalo 486 poduzetnika, među kojima je 357 malih, 6 srednje velikih i 123 velikih. Najveći je broj odgovora pristigao od tvrtki iz sektora trgovine (144) i sektora industrije (112). Pritom je 427 tvrtki ostvarivalo prihode na inozemnom tržištu.

TVRTKE KOJE SU SUDJELOVALE U ANKETI PO DJELATNOSTIMA

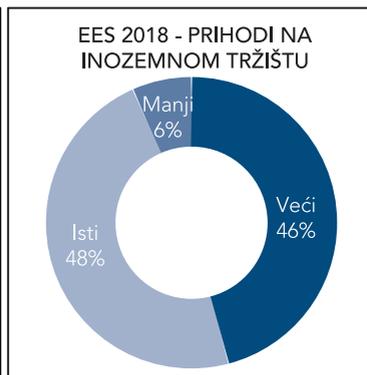


**Prihodi na domaćem tržištu** – prihodi poduzetnika prema financijskim izvještajima koje obrađuje FINA u posljednje četiri godine imaju stalan trend rasta, koji je u skladu s trendom rasta domaće potražnje (prisutnom u posljednje dvije godine) i dinamičnom rastu izvoza roba i usluga. Većina poduzetnika i u idućoj godini očekuje daljnji rast prihoda (52%), ali je njihov udio ipak smanjen u odnosu na prethodne dvije godine kada je približno 65% anketiranih očekivalo rast prihoda. Istodobno je udio onih koji očekuju manje prihode tek blago povećan, tako da se razlika prelila na poduzetnike koji očekuju zadržavanje prihoda na ovogodišnjoj razini.



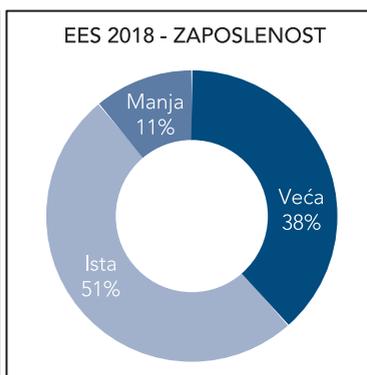
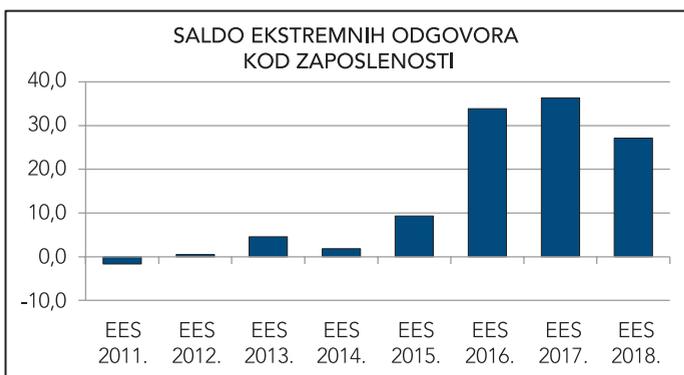
Izvor: Anketa HGK za EES

**Prihodi na inozemnom tržištu** – u ovoj i protekle tri godine bilježi se relativno dinamičan rast robnog izvoza, kao i dinamičan rast izvoza usluga pretežno potaknut uspješnim turističkim sezonama. Takvi rezultati u najvećoj su mjeri posljedica pristupanja Hrvatske Europskoj uniji i olakšanoj trgovini s ostalim članicama, većoj orijentaciji poduzetnika na izvoz s obzirom na još uvijek nedovoljno oporavljenu domaću potražnju te, naravno, stabilnog rasta na globalnoj razini i posebno EU. U takvim uvjetima osjetnog rasta prihoda, odnosno baze, ne iznenađuje blagi pad salda ekstremnih odgovora u odnosu na istraživanje u 2016. godini. Blago je smanjen udio i onih koji očekuju daljnji rast prihoda i onih koji očekuju njihov pad, dok se udio anketiranih koji očekuju zadržavanje prihoda na ovogodišnjoj razini približio razini od 50%.



Izvor: Anketa HGK za EES

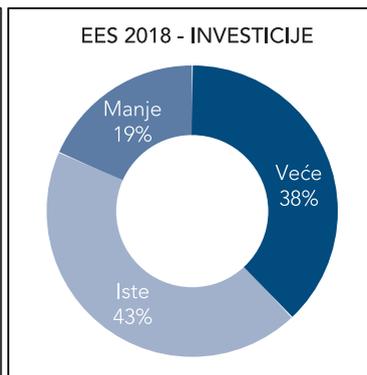
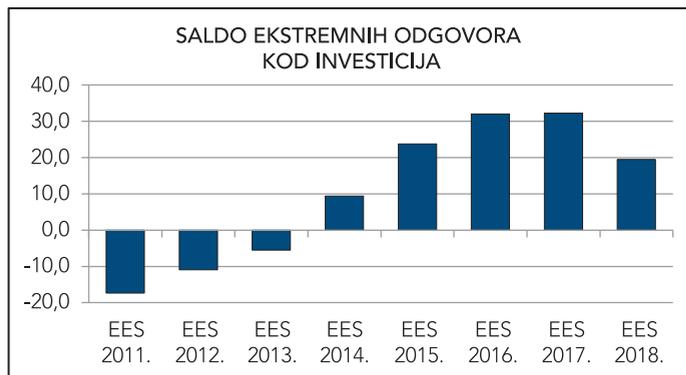
**Zaposlenost** – zaposlenost je područje koje u anketi duži niz godina obilježava niska razina optimizma, odnosno kada se očekivanja usporede s ostvarenim kretanjima, može se govoriti o realnosti. Pozitivni gospodarski trendovi ipak su naveli poduzetnike na znatno bolja očekivanja u istraživanjima provedenim u 2015. i 2016. godini kada je udio onih koji su očekivali rast broja zaposlenih premašio 40%. Međutim, u ovogodišnjem se istraživanju i kod zaposlenosti bilježi lagani pad optimizma.



Izvor: Anketa HGK za EES

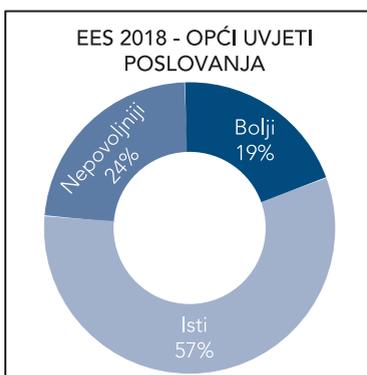
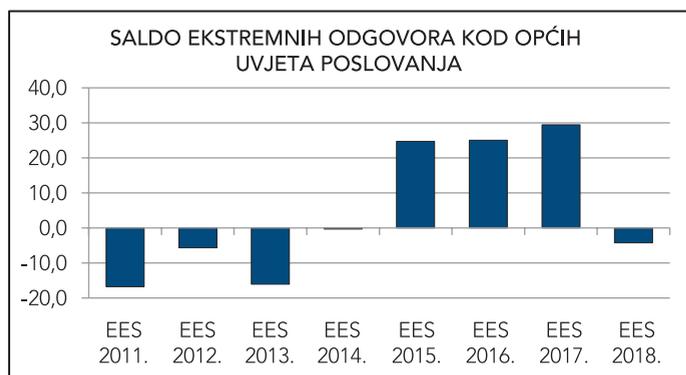
**Investicije** – poslovna očekivanja po pitanju investicija najbolje su među svim pitanjima pratila ostvarena kretanja gospodarske aktivnosti, odnosno BDP-a, pri čemu postoji

jasna međusobna poveznica između kretanja ukupne potražnje, sklonosti investiranju i utjecaja investicija na rast BDP-a. Tako i u očekivanjima za 2018. godinu investicije prate procjenu BDP-a po kojoj bi trebalo doći do manjeg usporavanja rasta BDP-a u odnosu na ovu godinu. Iz takvog se rezultata također može zaključiti da poduzetnici ne očekuju veće efekte korištenja sredstava EU fondova na kretanje njihovih investicijskih aktivnosti. Rezultati također pokazuju da je udio anketiranih koji očekuju manje investicije povećan na račun onih koji su u prošloj godini očekivali veći iznos investicija, dok je udio onih koji očekuju investicije na razini tekuće godine ostao gotovo neizmijenjen.



Izvor: Anketa HGK za EES

**Opći uvjeti poslovanja** – opći uvjeti poslovanja najmanje ovise o postojećim trendovima u gospodarstvu pa i globalnom okruženju, odnosno osim stanja na tržištu, znatno ih određuje povjerenje u aktualnu ekonomsku politiku. Također treba napomenuti da opći uvjeti poslovanja među postavljenim pitanjima imaju najveću subjektivnu komponentu teže mjerljivu pojedinim pokazateljima. U ovogodišnjem istraživanju opći uvjeti poslovanja jedini su pokazatelj kod kojeg se bilježi negativan saldo negativnih odgovora, odnosno nešto je veći udio anketiranih koji očekuju lošije uvijete poslovanja od udjela onih koji očekuju njihovo poboljšanje.

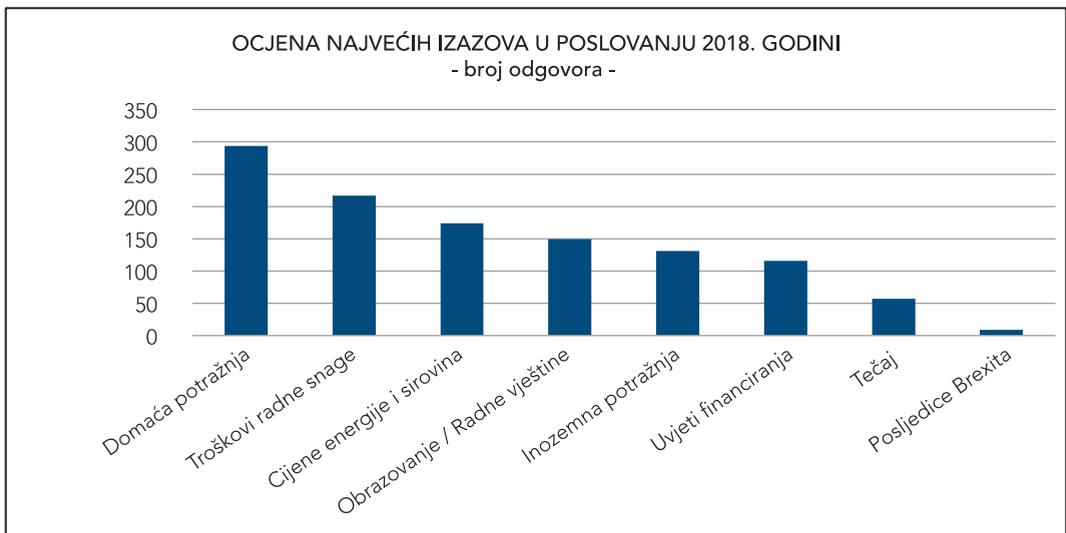


Izvor: Anketa HGK za EES

Dodatno pitanje EES-a koje se odnosi na ocjenu najvećih izazova u poslovanju u narednoj godini ipak donekle pojašnjava ocjene općih uvjeta poslovanja. Ponuđena je mogućnost odabira najviše tri od ponuđenih odgovora, a najveći broj odgovora prikupilo je stanje domaće potražnje.

Niska domaća potražnja trebala bi biti najveći izazov poslovanja i u idućoj godini.

Ovakav je rezultat posve realan s obzirom na to da će domaća potražnja, promatrano u strukturi BDP-a, u ovoj godini realno biti oko 13% manja nego u pretkriznoj 2008. godini. Znači da je unatoč pozitivnim trendovima u ovoj i protekle dvije godine to i dalje znatan čimbenik niske razine gospodarske aktivnosti. U ovogodišnjoj je anketi prema odrednicama Eurochambresa izbačena ekonomska politika (zbog nedovoljno precizne definicije) koja je u prošlogodišnjom istraživanju za Hrvatsku zauzela drugu poziciju među izazovima u poslovanju, tako da je onemogućena točna usporedba tih dvaju istraživanja.



## Usporedba s ukupnim rezultatima EES-a

Ovogodišnji je EES obuhvatio više od 50.000 tvrtki iz 23 zemlje, pri čemu su uključene tri zemlje izvan granica EU: Srbija, Crna Gora i Turska. Svaka je zemlja napravila anketu i obradu na nacionalnoj razini, a ukupan je rezultat dobiven ponderiranjem nacionalnih rezultata veličinom BDP-a uključenih zemalja.

Očekivanja za iduću godinu na razini svih zemalja uključenih u EES optimističnija su nego u prošlogodišnjem istraživanju.

Premda procjene rasta BDP-a EU za 2018. predviđaju lagano usporavanje dinamike rasta kao i za Hrvatsku, ukupni rezultati istraživanja za razliku od Hrvatske pokazuju porast optimizma kod svih pet obuhvaćenih pitanja.

### PRIHODI NA DOMAĆEM TRŽIŠTU



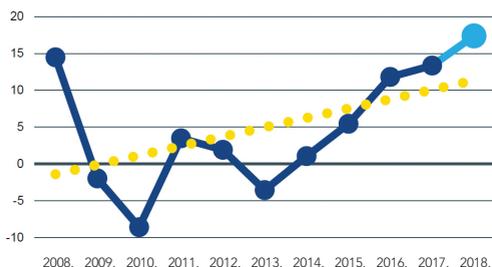
Ponderirani prosjek nacionalnih salda ekstremnih odgovora, u %  
Izvor: Eurochambres, EES 2018.

### PRIHODI NA INOZEMNOM TRŽIŠTU



Ponderirani prosjek nacionalnih salda ekstremnih odgovora, u %  
Izvor: Eurochambres, EES 2018.

### ZAPOSLENOST



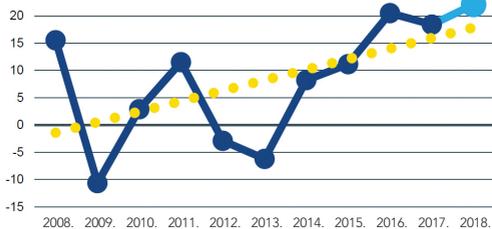
Ponderirani prosjek nacionalnih salda ekstremnih odgovora, u %  
Izvor: Eurochambres, EES 2018.

### INVESTICIJE



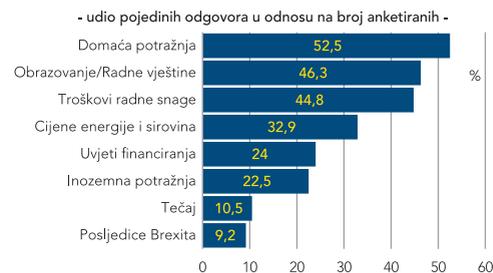
Ponderirani prosjek nacionalnih salda ekstremnih odgovora, u %  
Izvor: Eurochambres, EES 2018.

### OPĆI UVJETI POSLOVANJA



Ponderirani prosjek nacionalnih salda ekstremnih odgovora, u %  
Izvor: Eurochambres, EES 2018.

### NAJVEĆI IZAZOVI U POSLOVANJU



Ponderirani prosjek nacionalnih udjela za svaki ponuđeni odgovor  
Izvor: Eurochambres, EES 2018.

Optimizam poduzetnika promatran u rezultatima EES-a kod većine je obuhvaćenih pitanja dosegno pretkriznu razinu, pa tako i kod prihoda na domaćem tržištu. Ovakvo kretanje očekivanja u Eurochambresu tumače daljnjim oporavkom zaposlenosti, raspoloživih dohodaka kućanstava, a time i ukupne potražnje. Rast optimizma po pitanju kretanja prihoda od izvoza istodobno se tumači rastom EU, što povećava robnu razmjenu unutar Unije, ali i drugih tržišta, što dovodi do rasta ukupne globalne robne razmjene. Pozitivna se kretanja očekivanja u pogledu zaposlenosti i investicija povezuju sa stvarnim pozitivnim trendovima. Rast proizvodnje, zaposlenosti i investicija, kao i niske kamatne stope koje djeluju na rast potrošnje i investicija, utječu na daljnja pozitivna očekivanja. Rezultati su bolji i kod poslovnog povjerenja, ili općih uvjeta poslovanja kako su definirani u Hrvatskoj, što Eurochambres povezuje s postojećim trendovima, oporavkom povjerenja potrošača, ali i pozitivnim doprinosom administracije u održavanju stabilnoga gospodarskog rasta.

Spor oporavak domaće potražnje predstavljat će najveći izazov u poslovanju u idućoj godini i na razini rezultata za sve uključene zemlje.

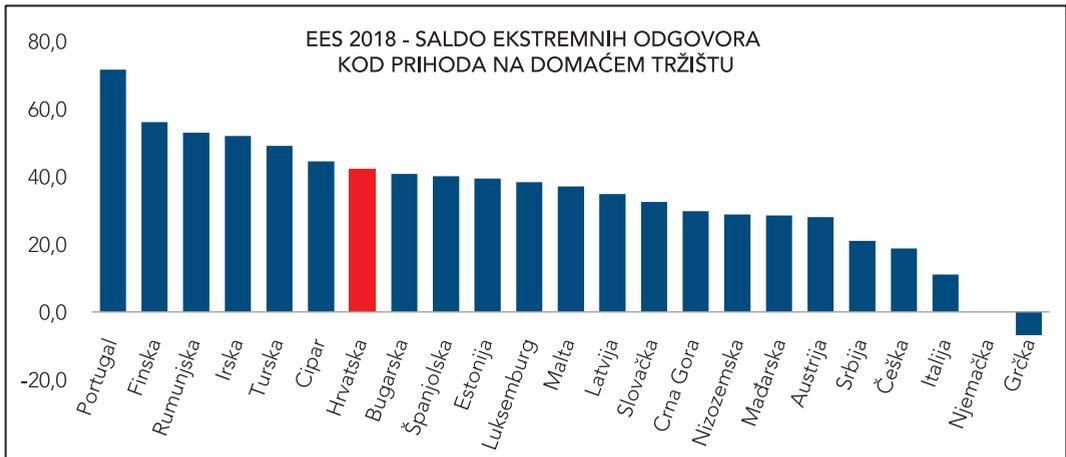
Kao najveće izazove u poslovanju i na razini svih uključenih zemalja poduzetnici su se odlučili za domaću potražnju iako će ona na razini Europske unije u ovoj godini biti oko 5% realno veća nego 2008. godine. Na drugom mjestu je nedostatak kvalificirane radne snage, a na trećem njezini troškovi. Po ukupnom poretku postoje manje razlike između EU i Hrvatske, ali ta odstupanja nisu velika.

## Usporedba s rezultatima drugih zemalja

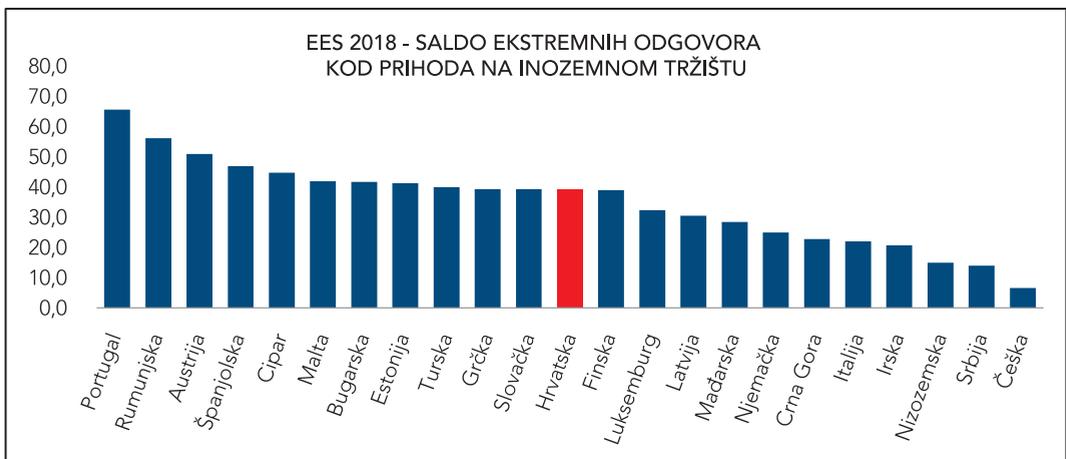
Kao što je ranije navedeno, većina uključenih zemalja su članice EU: Austrija, Bugarska, Cipar, Češka, Estonija, Finska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Irska, Italija, Latvija, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Portugal, Rumunjska, Slovačka i Španjolska, a u EES su uključene i Crna Gora, Srbija i Turska. S obzirom na to da se ukupni rezultati istraživanja dobivaju ponderiranjem snagom njihovih gospodarstva, zanimljivo je vidjeti i pojedinačne rezultate. Prema takvim se rezultatima najveći optimizam u poslovnim očekivanjima za 2018. godinu bilježi u Portugalu i Finskoj, a najmanji u Grčkoj koja bi prema procjenama Europske komisije u idućoj godini trebala rasti 2,5%, dinamičnije nego u ovoj godini i nešto dinamičnije od rasta na razini EU. Poslovna su očekivanja za iduću godinu u Hrvatskoj relativno optimistična. Prema tri područja obuhvaćena istraživanjem, Hrvatska je iznad prosjeka svih uključenih zemalja i ima relativno dobru poziciju u poretku, kod investicija je ispod prosjeka i zauzima nešto lošije mjesto, a kod općih uvjeta poslovanja stoji prilično loše. Premda ti uvjeti nisu točno definirani, ipak se može zaključiti da poduzetnici iz Hrvatske nisu optimistični po pitanju uvjeta u kojima posluju niti po pitanju njihova poboljšanja. Takvi se rezultati mogu povezati i s drugim istraživanjima poput Istraživanja o globalnoj konkurentnosti Svjetskog gospodarskog foruma, prema kojem poduzetnici najproblematičnijim čimbenicima za poslovanje u Hrvatskoj smatraju neučinkovitost javne uprave, nestabilnost politika, poreznu regulativu i korupciju.

	Prihodi na domaćem tržištu*	Prihodi na inozemnom tržištu	Zaposlenost	Investicije	Opći uvjeti poslovanja*
Prosječni saldo ekstremnih odgovora svih uključenih zemalja	34,3	35,0	24,7	24,8	28,3
Saldo ekstremnih odgovora za Hrvatsku	42,1	39,2	27,1	19,5	-4,3
Rang Hrvatske prema saldu ekstremnih odgovora (optimizmu)	7.	12.	12.	15.	21.

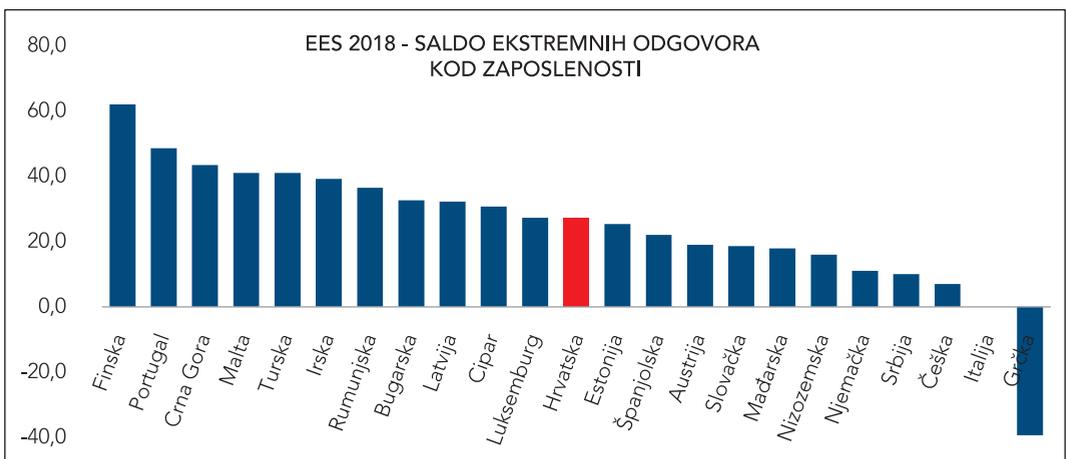
\*Nedostaju odgovori Njemačke za prihode na domaćem tržištu i Grčke za opće uvjete poslovanja  
Izvor: Eurochambres, EES 2018; obrada: HGK



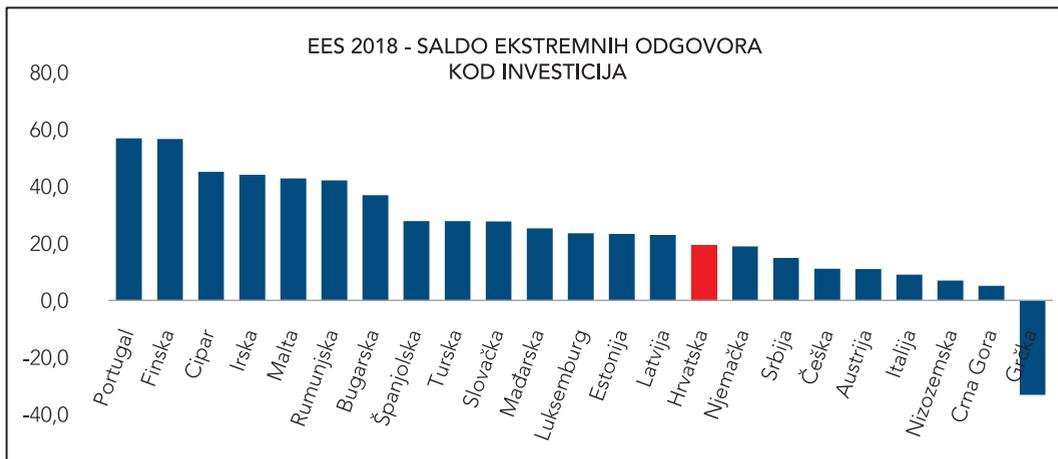
Izvor: Eurochambres, EES 2018



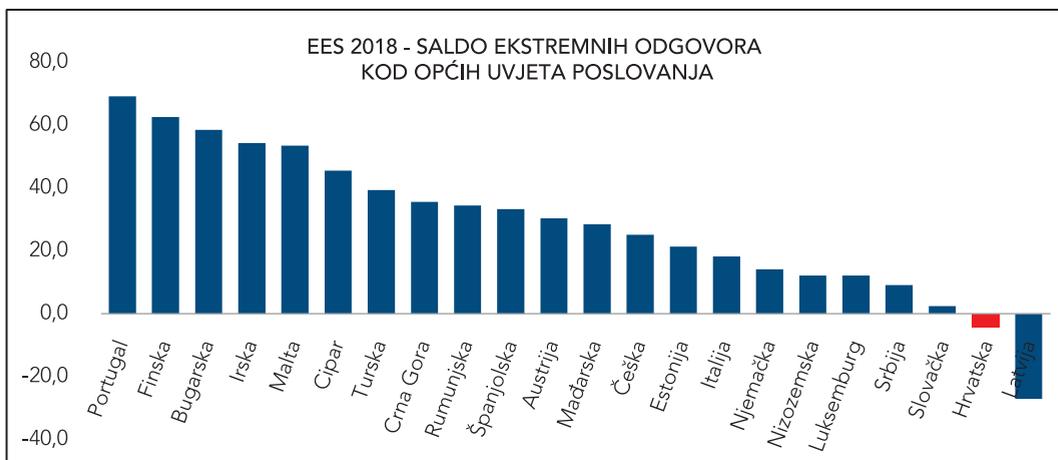
Izvor: Eurochambres, EES 2018



Izvor: Eurochambres, EES 2018



Izvor: Eurochambres, EES 2018



Izvor: Eurochambres, EES 2018

## Zaključno

Ovogodišnji EES pokazuje da su poslovna očekivanja za iduću godinu i na razini svih uključenih zemalja i na razini Hrvatske relativno optimistična, što je u skladu s procjenama BDP-a koje predviđaju nastavak rasta dinamikom koja se neće znatno razlikovati od ovogodišnje. Pritom se Hrvatska ipak razlikuje od ukupnog rezultata za sve uključene zemlje jer se bilježi pad razine optimizma u odnosu na prošlogodišnje istraživanje. Pojedine ocjene koje prikazuju razinu optimizma ipak su relativno dobre u odnosu na druge uključene zemlje. Nešto slabija očekivanja bilježe se kod investicija, a znatno lošija kod uvjeta poslovanja. To bi trebao biti putokaz nosiocima ekonomske politike za ubrzanje predviđenih reformi koje bi te uvjete poboljšale. Najvećim izazovom u poslovanju u 2018. godini poduzetnici i nadalje smatraju nisku razinu domaće potražnje, što se podudara s rezultatima anketiranja na razini svih uključenih zemalja. Povezano s tim izazovima, Eurochambres u analizi naglašava da se nedostatak kvalificirane radne snage uspinje na ljestvici najvećih izazova, te je s prošlogodišnjeg četvrtog došao na drugo mjesto. U Hrvatskoj je istodobno taj čimbenik poslovanja sa sedmog mjesta među najvećim izazovima došao na četvrto, što je još jedan pokazatelj nužnih reformi.

## KRATICE

EU – Europska unija

HGK – Hrvatska gospodarska komora

FINA – Financijska agencija

EES – Eurochambres Economic Survey

BDP – Bruto domaći proizvod

UK – Ujedinjeno Kraljevstvo

### Opće napomene:

Ovu analizu izrađuje i za nju je odgovorna HGK. Informacije, mišljenja, analize i zaključci koji se iznose temelje se na javnim statističkim i ostalim informacijama što potječu iz izvora u čiju se potpunost i točnost HGK pouzdaje, ali za koje ne jamči. Utoliko su informacije, mišljenja, analize i zaključci izneseni u ovoj publikaciji podložni promjenama koje ovise o promjenama izvora informacija te o promjenama koje nastupe od trenutka pisanja teksta do njegova čitanja. Ova publikacija ili njeni dijelovi ne mogu se kopirati ili na bilo koji drugi način reproducirati bez navođenja izvora.

Izdavač: Hrvatska gospodarska komora

Za izdavača: Luka Burilović

Pripremio: Sektor za financijske institucije, poslovne informacije i ekonomske analize

Odjel za makroekonomske analize

Tel.: 01/ 48 28 373

Fax: 01/ 45 61 535

E-mail: makroekonomija@hgk.hr

www.hgk.hr

Priprema i tisak: Intergrafika TTŽ, Zagreb

Naklada: 800 primjeraka

Zagreb, prosinac 2017.